

УДК 65.012.8:338.246

Є. В. Міщук,

к. е. н., доцент кафедри обліку, аналізу, аудиту та адміністрування підприємств гірничо-металургійного комплексу, Криворізький економічний інститут

ДВНЗ "Криворізький національний університет"

Г. С. Телега,

магістрант, Криворізький економічний інститут

ДВНЗ "Криворізький національний університет"

ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА З УРАХУВАННЯМ ІНФОРМАЦІЙНИХ ЗАГРОЗ

E. Mischuk,

cand. sci. (econ.), assistant professor of accounting, analysis, audit and administration of the mining and metallurgical complex, Krivoy Rog Economic Institute SHEE "National University of Krivoy Rog"

G. Telega,

magistrant, Krivoy Rog Economic Institute SHEE "National University of Krivoy Rog"

MANAGEMENT DECISIONS TO ENSURE THE FINANCIAL SECURITY OF THE ENTERPRISE, TAKING INTO ACCOUNT INFORMATION THREATS

У статті на основі проведених досліджень уточнено роль інформаційної складової у забезпеченні фінансової безпеки при прийнятті управлінських рішень. Показано, що вхідні зовнішні інформаційні потоки, які формуються поза межами підприємства, можуть нести недостовірну або неповну інформацію; така інформація, сприйнята керівництвом підприємства, несе загрозу для фінансової безпеки. Обґрунтовано необхідність урахування цієї можливості при прийнятті управлінських рішень. Запропоновано основні управлінські рішення приймати з урахуванням досягнутого після їх реалізації рівня фінансової безпеки.

У статті також уточнено зміст прийняття управлінських рішень із забезпечення фінансової безпеки підприємства, який запропоновано розглядати як процес прийняття рішень, які мають на меті діагностику, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства за допомогою визначеного комплексу засобів впливу, серед яких провідна роль належить перевірці та контролю якості вхідних інформаційних потоків.

On the basis of studies clarified the role of the information component in ensuring financial security in management decisions. It is shown that the external input information flows that are generated outside of the enterprise may carry false or incomplete information; such information is perceived by management, is a threat to financial security. The necessity of taking into account this possibility when making management decisions. Proposed key management decisions made based on the achieved after the implementation level of financial security.

The article also clarify the content of managerial decision-making to ensure the financial security of the company, proposed to consider the process of decision-making with a view to the diagnosis, prevention, neutralization and elimination of threats to the financial security of the company with a certain set of tools of influence among the leading role belongs to verification and quality control input information flows.

Ключові слова: інформація, загрози, ризики, фінансова безпека, управлінське рішення.

Key words: information, threats, risks, financial security, management decision.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

У сучасних економічно складних умовах господарювання, вирішальним при прийнятті того чи іншого управлінського рішення має стати рівень фінансової безпеки, досягнутий після реалізації цього рішення. Своєю чергою, одним із важливих чинників досягнення достатнього рівня фінансової безпеки є використання своєчасної, достовірної, точної та повної інформації.

Хто володіє інформацією — той володіє світом — цей принцип, актуальний для всієї історії людства, нині століття став актуальним як ніколи. У ХХ ст. відбулася трансформація суспільства із промислового на інформаційне. Варто погодитися із існуючою думкою, що сучасна інформаційна революція за своїми потенційними можливостями і залежно від умов, що складаються, набагато перевищує попередню — промислову [1]. Дослідники відмічають, що

підприємства, діяльність яких базується на інформаційних технологіях мають вищі прибутки та темпи розвитку порівняно з тими, які обмежують їх використання (так, Японія, не маючи шансів в індустріальному суспільстві, через відсутність природних ресурсів, стала однією з найбагатших і найрозвинутіших країн світу, виробляючи інформацію в різноманітних її проявах). Ця тенденція підтверджується і розвитком виробництва: найшвидше розвиваються галузі, засновані на інформаційних технологіях. Дослідники наводять і такі факти: кілька десятиріч тому першість тримав ринок послуг, а нині темпи розвитку ринку інформації випереджають темпи розвитку ринку послуг більше, ніж у 25 разів.

Дотепер вважалося, що інформаційні загрози можуть проявлятися тільки у вигляді отримання зловмисниками протиправного доступу до відомостей, що становлять комерційну таємницю, до іншої конфіденційної інформації, розкриття якої може нанести збитки. Тому увагу науковців та практиків було зосереджено на збереженні комерційної таємниці й інших секретів підприємства. У зв'язку з чим ними розроблялися різні заходи, спрямовані на унеможливлення несанкціонованого доступу до інформації, її зміни або знищення. Водночас поза увагою дослідників залишилася інформація, яка надходить до підприємства ззовні, тобто зовнішні вхідні інформаційні потоки, які є інформацією, створюваною поза підприємством у зовнішньому діловому середовищі (сукупності економічних, політичних, інших суб'єктів, що діють за межами підприємства, і відносин, що складаються між ними і підприємством). Саме зовнішня вхідна інформація відіграє одну з ключових ролей у забезпеченні фінансової безпеки, оскільки у разі її спотворення, прийняте на її основі управлінське рішення може привести підприємство до негативних наслідків, серед яких збитки, зниження фінансової стійкості тощо.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

З огляду на широкий спектр понять і категорій, притаманних процесу прийняття управлінських рішень із забезпечення фінансової безпеки підприємства з урахуванням інформаційних загроз, необхідно відмітити велику кількість праць присвячених окремо місцю процесу прийняття управлінських рішень в системі управління організаціями, що з достатньою повнотою висвітлено в працях Гібсона Дж., Дафта Р., Дерлоу Д., Мескона М., Альберта М.І.,

Хедоурі Ф., Ременникова В.Б., Смирнова Е.О., Фатхутдінова Р.А., Юкаєвої В.С. Дослідженню теоретико-методологічних та методичних основ забезпечення фінансової безпеки підприємств присвячені роботи: Бланка І.О., Бріггема Є.Ф., Ван Хорна Д.К., Ковальова В.В., Савицької Г.В., Шеремета А.Д., Хелферта Е. та ін. Вирішення цієї проблеми також знайшло відображення в роботах: Азаренкової Г.М., Барановського О.І., Гринько Т.В., Ермошенка М.М., Єпіфанова А.О., Мартякова Є.В., Терещенка О.О., Тридіда О.М., Філіпішина І.В.

Узагальнивши вітчизняні наукові напрацювання слід відмітити, що більшість дослідників інформаційні загрози зводять до загроз інформаційній безпеці [2]. Достатньо дослідженими є причини виникнення загроз, їх характеристики та заходи захисту [3—6]. Однак мало дослідженими залишаються питання впливу зовнішньої вхідної недостовірної, неточної та неповної інформації на фінансову безпеку підприємства.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Мета дослідження полягає в уточненні ролі інформаційної складової у забезпеченні фінансової безпеки при прийнятті управлінських рішень. Виходячи з цього, завданням статті є формування уявлення про вплив недостовірної, неточної або несвоєчасної інформації на прийняття управлінських рішень, спрямованих на забезпечення фінансової безпеки підприємства.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Управлінське рішення є результатом управлінської діяльності та складається з вибору альтернатив із безлічі варіантів для досягнення конкретної мети системи менеджменту [7]. Прийняття управлінських рішень у сучасних умовах повинно бути спрямованим на забезпечення фінансової безпеки підприємства, яка являє собою кількісно та якісно детермінований рівень його фінансового стану, що забезпечує стабільний захист його пріоритетних збалансованих фінансових інтересів від ідентифікованих реальних і потенційних загроз внутрішнього та зовнішнього характеру, параметри якого визначаються на основі його фінансової філософії і створюють необхідні передумови фінансової підтримки стійкого розвитку в поточному та перспективному періоді [8, с. 24].

У сучасних умовах інформація виступає рушієм будь-якого бізнесу, вона допомагає правильно оцінити умови бізнес середовища,

усвідомити та сформувати цілі та завдання майбутньої діяльності та на цій основі прийняти ефективні управлінські рішення; висока поінформованість керівників та менеджерів про бізнес-процеси та загрози дозволяє мінімізувати ризики та забезпечити конкурентні переваги [9].

Визначальною умовою забезпечення належного інформаційного рівня управлінських рішень є пошук і обробка підготовчої інформації, яка надходить на підприємство із різних джерел. Її одержання вимагає зосередження зусиль на пошуку, аналізі й оцінці такої інформації, що відображає і характеризує реальні господарські процеси, котрі виступають предметом управлінського рішення.

Прийняття управлінських рішень із забезпечення фінансової безпеки підприємства, на наш погляд, полягає у процесі прийняття рішень, які мають на меті діагностику, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз фінансовій безпеці підприємства за допомогою визначеного комплексу засобів впливу, серед яких провідна роль належить перевірці та контролю якості вхідних інформаційних потоків.

Автор роботи [9] розглядає обліково-аналітичне забезпечення управління фінансовою безпекою аграрних підприємств, під яким розуміє процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та прийняття на її основі управлінських рішень направлених на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємств на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз. При цьому автор передбачає виконання комплексу завдань:

- достовірне та повне відображення в обліку та звітності даних, необхідних для оцінки стану та рівня фінансової безпеки підприємств;

- розробка критеріїв та порядку оцінки якості інформації, яка створюється у системі обліку та аналізу для ідентифікації та оцінки ризиків та загроз;

- визначення індикаторів фінансової безпеки підприємств та розробка системи моніторингу фінансової безпеки;

- діагностика фінансового стану підприємств з метою упередження фінансових ризиків, ідентифікації небезпек і загроз;

- прийняття управлінських рішень щодо доцільності діяльності з урахуванням виявлених загроз та небезпек;

- розробка заходів, направлених на забезпечення фінансової безпеки підприємства, як в короткостроковому, так і в довгостроковому періоді та контроль за їх виконанням [9].

Як видно, у даному дослідженні та ряді аналогічних, не розглядаються випадки, коли вхідна інформація була неякісною, а на інформацію та комунікаційні системи підприємства проводилися дії, які називаються інформаційною війною. Під інформаційною війною, в основному, розуміють активні методи перетворення інформаційного простору, тобто нав'язування громадянам таких моделей суспільства, які забезпечують бажані типи поведінки, а також породжують інформаційні процеси міркувань. Інформаційна війна містить такі складові [10]: здійснення впливу на інфраструктуру систем життєзабезпечення — телекомунікації, транспортні мережі, електростанції тощо; промисловий шпіонаж — порушення прав інтелектуальної власності, розкрадання патентованої інформації, викривлення або знищення важливих даних, проведення конкурентної розвідки; хакінг — зламування та використання особистих даних, ідентифікаційних номерів, інформації з обмеженим доступом тощо.

Виділяють окремі підвиди інформаційних воєн [10]: кібервійна — комп'ютерне протистояння у просторі мережі Інтернет; мережева війна — застосування мережевих стратегій та технологій, пристосованих до сучасної інформаційної доби; електронна війна — збирання тактичної інформації, поширення неправдивої інформації про конкурента (населення), перешкоджання збиранню інформації конкурентом; психологічна війна — сукупність різних форм, методів і засобів впливу на людину з метою зміни в бажаному напрямі її психологічних характеристик, групових норм поведінки, масових настроїв, суспільної свідомості загалом; радіоелектронна боротьба — здобування інформації про місцезнаходження радіоелектронних засобів, систем управління військами і зброї суперника, їх знищення всіма видами зброї тощо.

Яскравим прикладом поширення недостовірної інформації у 2008 р. стало масове розповсюдження в електронних та друкованих засобах масової інформації публікації "50 українських банків закриються протягом півроку", у якій під виглядом експертних оцінок заявлялося, що "в найближчі 6 місяців 50 банків припинять своє існування". Така інформація спричинивши відтік капіталу з банків, погіршення їх фінансового стану, поставила під загрозу функціонування ряду підприємств-контрагентів цих банків.

Недостовірною інформація також впливає на прорахунки при визначенні фінансової надійності контрагентів.

Таблиця 1. Значення профіциту/дефіциту за окремими областями за I півріччя 2013 р., млрд грн.

Область	Перераховано до держбюджету	Отримано з держбюджету	Профіцит / дефіцит
Дніпропетровська	15,03	8,85	6,19
Харківська	10,38	3,48	6,90
АР Крим	1,94	5,72	-3,78
Донецька	3,85	13,09	-9,25
Луганська	4,35	9,42	-5,07

Розглянемо ще один приклад поширення неякісної інформації: засоби масової інформації прогнозують, що економіку нашої країни незабаром очікує фінансова катастрофа. На підтвердження наводяться такі факти: анексія Криму, військові дії на частині Донецької та Луганської областей, у результаті чого зменшаться доходи до бюджету країни від цих регіонів, а також значні витрати на антитерористичну операцію (далі — АТО).

Проте здійснений нами аналіз статистичної та періодичної літератури показує наступне. Водобуток вугілля на Донбасі прибутку країні не приносить. Навпаки, із державного бюджету щорічно витрачається по 12—14 млрд грн. на підтримку вугільників, переважно компенсуючи різницю між ціною реалізації вугілля та його собівартістю. Вугільні дотації становлять приблизно 30% усіх надходжень з держбюджету в Донецьку і Луганську області. Однак ці регіони залишаються дотаційними і без цього. Останнім часом сюди спрямовували величезні інвестиції на різні "проекти державного значення", зокрема будівництва доріг. Крім того, місцевим підприємцям активно відшкодовують ПДВ: за півроку — з Донецької області до держбюджету надійшло 6,7 млрд грн. ПДВ, а відшкодовано було 8,7 млрд грн., це абсолютний рекорд для всіх регіонів.

Тільки за I півріччя 2013 р. АР Крим отримала з бюджету на 3,78 млрд грн більше, ніж перерахувала, Донецька область — на 9,25 млрд грн., Луганська — на 5,07 млрд грн. (табл. 1).

Стосовно витрат на АТО, то міністр фінансів України оцінив їх у 1,5 млрд грн. на місяць. За рік ця сума складатиме 18 млрд грн. Поряд із цим, загальна сума наведених вище дотацій Криму, Донецькій та Луганській областям становила 18,1 млрд грн. — тільки за півріччя.

У той же час наявність інформації про фінансову катастрофу є індикатором, який може вплинути на важливі управлінські рішення, спричинити уповільнення ділової активності підприємств, зниження їх інвестиційної привабливості перед іноземними інвесторами та інші негативні наслідки, що у кінцевому підсумку призведуть до незадовільного фінан-

сово-економічного стану вітчизняних підприємств.

Особливу важливість зовнішня інформація має в моменти прийняття принципово важливих для забезпечення фінансової безпеки управлінських рішень: при створенні, реорганізації, зміні видів діяльності, зміні асортименту продукції, виході на нові ринки тощо. У певних випадках від вчасно отриманої і правильно оціненої інформації залежить саме існування підприємства [11].

Відтак, недостовірною інформація призводить до спотворення інформаційної моделі підприємства, а управлінські рішення, що базуються на спотвореній інформаційній моделі, призводять до неправильних дій і прямих збитків.

ВИСНОВКИ ТА ПОДАЛЬШІ ДОСЛІДЖЕННЯ

Таким чином, з метою забезпечення належного рівня фінансової безпеки необхідно попереджати не лише витік інформації з підприємства, а й контролювати якість вхідних інформаційних потоків. Механізми такого контролю є напрямом нашого подальшого дослідження.

Література:

1. Якушев М.В. Інформаційне суспільство та правове регулювання: нові проблеми теорії та практики / М.В. Якушев // Інформаційне суспільство. — 1999. — №1. — С. 40—43.
2. Аніловська Г.Я. Інформаційна безпека підприємства в умовах використання сучасних інформаційних технологій / Г.Я. Аніловська [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/18_9/270_Anilowska_18_9.pdf
3. Сороківська О.А. Інформаційна безпека підприємства: нові загрози та перспективи / О.А. Сороківська, В.Л. Гевко [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_2_2/032-035.pdf
4. Гридчук Г.С. Систематизація методів інформаційної безпеки підприємства / Г.С. Гридчук. [Електронний ресурс]. — Режим доступу:

http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/64.pdf

5. Бегун А.В. Інформаційна безпека / А.В. Бегун. — К.: Вид-во КНЕУ, 2008. — 280 с.

6. Герасименко О.В. Інформаційна безпека підприємства: поняття та методи її забезпечення / О.В. Герасименко, А.В. Козак [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://intkonf.org/ken-gerasimenko-ov-kozak-av-informatsiyna-bezpeka>.

7. Лафт Дж. К. Ефективність менеджменту організацій / Дж. К. Лафта. — М.: Руська ділова література. — 1999. — 320 с.

8. Бланк И.А. Управление финансовой безопасностью предприятия / И.А. Бланк. — К.: Ника-Центр, 2004. — С. 13—72, 100—102.

9. Мулик Я.І. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств / Я.І. Мулик // Ефективна економіка. — № 10. — 2014 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3416>

10. Чудінова Н.В. Інформаційна безпека України та види джерел загроз і небезпек / Н.В. Чудінова, Ю.І. Грицюк [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14209/mod_folder/content//Chudinova.pdf?forcedownload=1

11. Кулемина Ю.В. Інформаційні системи в економіці / Ю.В. Кулемина. — М.: Окей-книга, 2009. — 127 с.

References:

1. Yakushev, M.V. (1999), "Information Society and regulation: new problems of theory and practice", vol. 1, pp. 40—43.

2. Anilovs'ka, H.Ya. (2008), "Information security company in the use of modern information technology", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/chem_biol/nvntu/18_9/270_Anilovska_18_9.pdf (Accessed 28 Oct 2014).

3. Sorokivs'ka, O.A. and Hevko, V.L. (2010), "Information security company: new challenges and perspectives", available at: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_2_2/032-035.pdf (Accessed 28 Oct 2014).

4. Hrydzhuk, H.S. (2009), "Ordering methods of information security company", available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/Vntu/2009_19_1/pdf/64.pdf (Accessed 28 Oct 2014).

5. Biehun, A.V. (2008), *Informatsijna bezpeka [Information Security]*, Vyd-vo KNEU, Kyiv, Ukraine.

6. Herasymenko, O.V. and Kozak, A.V. (2014), "Information security of Enterprise: concepts and

methods of providing", available at: <http://intkonf.org/ken-gerasimenko-ov-kozak-av-informatsiyna-bezpeka> (Accessed 28 Oct 2014).

7. Laft, Dzh. K. (1999), *Efektivnist' menedzhmentu orhanizatsij [Efficiency of organization management]*, Rus'ka dilova literatura, Moscow, Russia.

8. Blank, Y.A. (2004), *Upravlenye fynansovoj bezopasnostiu predpriyatya [Managing financial security of enterprise]*, Nyka-Tsentr, Kyiv, Ukraine.

9. Mulyk, Ya.I. (2014), "Formation of accounting and analytical support financial security farms", *Efektivna ekonomika*, vol. 10, [online], available at: <http://http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3416> (Accessed 28 Oct 2014).

10. Chudinova, N.V. and Hrytsiuk, Yu.I. (2014), "Information Security Ukraine and types of sources of threats and dangers", available at: http://ubgd.lviv.ua/moodle/pluginfile.php/14209/mod_folder/content//Chudinova.pdf?forcedownload=1 (Accessed 28 Oct 2014).

11. Kulemyna, Yu.V. (2009), *Informatsijni systemy v ekonomitsi [Information systems in economics]*, Okej-knyha, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 10.11.2014 р.

